

Islamic Knowledge and Insight

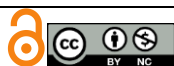
Strategies of the Qur'an's Scientific Authority in the Globalization Geometry of Spiritual Health with Readiness for the Reappearance of Imam Mahdi (May God Hasten His Reappearance)

1. Seyed Majid Mirmoeini: Department of Quran and Natural Sciences, Qom International Branch, Al-Mustafa Al-Alamiyah University, Qom, Iran
2. Abbas Ali Vashiyani*: Department of mental health, Tehran branch, academy of medical sciences of the Islamic Republic of Iran, Tehran, Iran. (Email: Avashian@MUQ.AC.IR)

Abstract

Advancements in human knowledge have failed to fully provide the criteria necessary for comprehensive health in life; thus, a holistic lifestyle that transcends human experiences is required to meet these needs. At the highest level, the Holy Qur'an, along with the Prophetic and Alawite traditions and upper-level documents such as the General Health Policies and the Statement on the Second Phase of the Revolution, serve as guiding lights with the aim of promoting the comprehensive health of the people. This article, through a descriptive-analytical method and interdisciplinary studies between the Qur'an and the field of health and hygiene, seeks to answer the question: What strategies can reveal the Qur'an's scientific authority in the globalization of spiritual health? Findings indicate that based on the propositions received in the form of religious recommendations, the fulfillment of human needs by Almighty God is made possible at the highest level. A comprehensive authority is conceivable that, with a civilization-building and globalization perspective, supervises both worldly and otherworldly health. The conclusion is that the all-time, all-people, and all-place nature of the divine revelation's message—as a source of scientific authority in the path of civilization-building—serves as a prelude and groundwork for readiness to play an active role in the governance of the final divine proof, Imam al-Hujjah ibn al-Hasan al-'Askari (may God hasten his reappearance).

Keywords: civilization-building, globalization, scientific authority, spiritual health

How to cite: Mirmoeini, S. M., & Vashiyani, A. A. (2025). Strategies of the Qur'an's Scientific Authority in the Globalization Geometry of Spiritual Health with Readiness for the Reappearance of Imam Mahdi (May God Hasten His Reappearance). *Islamic Knowledge and Insight*, 3(3), 1-17.
© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Submit Date: 17 April 2025

Revise Date: 15 July 2025

Accept Date: 23 July 2025

Publish Date: 25 August 2025

معرفت و بصیرت اسلامی

راهبردهای مرجعیت علمی قرآن در هندسه جهانی سازی سلامت معنوی با آمادگی برای ظهور حضرت مهدی (عج)

۱. سید مجید میر معینی: گروه قرآن و علوم طبیعی، واحد بین المللی قم، دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران
۲. عباس علی واشیان*: گروه سلامت روان، واحد تهران، فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران. (پست الکترونیک: Avashian@MUQ.AC.IR)

چکیده

پیشرفت‌های دانش بشری، نتوانسته است معیارهای تأمین کننده سلامت جامع را در زندگی تأمین نماید لذا سبک زندگی جامعی لازم است تا فراتر از تجربیات بشری به این نیازها پاسخ دهد. در بالاترین سطح قرآن کریم و سنت نبوی و علوی و اسناد بالادستی همچون سیاست‌های کلی سلامت و بیانیه گام دوم، با هدف ارتقاء سلامت جامع مردم در این مسیر چراغ راه است. این مقاله، با روش توصیفی - تحلیلی با مطالعات میان‌رشته‌ای قرآن و بهداشت و سلامت در صدد است تا پاسخگویی به این سؤال باشد که با چه راهبردهایی می‌توان به مرجعیت علمی قرآن در جهانی‌سازی سلامت معنوی پی برد؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که با توجه به گزاره‌هایی که در قالب توصیه‌های دینی بدست ما رسیده است، پاسخگویی به نیازهای انسان توسط خداوند متعال در عالی‌ترین سطحش امکان‌پذیر شده است و مرجعیت جامعی قابل تصور است که با نگاه تمدن‌سازی و جهانی سازی، به سلامت دنیوی و اخروی ناظر است. نتیجه اینکه همه زمانی، همه افرادی و همه مکانی بودن پیام وحی به عنوان مرجعیت علمی در مسیر تمدن‌سازی، مقدمه و زمینه سازی برای آمادگی حضور نقش‌آفرین در حکومت آخرین حجت الهی حضرت حجت بن الحسن العسکری «عجل الله تعالی فرجه الشریف» است.

کلیدواژگان: تمدن سازی، جهانی سازی، مرجعیت علمی، سلامت معنوی

شیوه استناددهی: میر معینی، سید مجید، و واشیان، عباس علی. (۱۴۰۴). راهبردهای مرجعیت علمی قرآن در هندسه جهانی سازی سلامت معنوی با آمادگی برای ظهور حضرت مهدی (عج). معرفت و بصیرت اسلامی، ۳(۳)، ۱-۱۷.

© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

تاریخ ارسال: ۲۸ فروردین ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۲۴ تیر ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ چاپ: ۳ شهریور ۱۴۰۴

مقدمه

با وجود پیشرفت‌های دانش بشری در حوزه‌های مختلف علوم تجربی، انسانی، فنی-مهندسی و هنر، هنوز این پیشرفت علمی بشر نتوانسته است پارامترهای تأمین‌کننده سلامت را در زندگی به صورت جامع و کاملی تأمین نماید. سبک زندگی جامع، فراتر از تجربیات بشری به دانش و اطلاعاتی نیاز دارد که علاوه بر پاسخ به نیازها نگاهی جامع و کامل داشته باشد و علاوه بر خروج از وضعیت موجود با نگاه استفاده از متون قابل اطمینان و غیر قابل خدشه و به نوعی همه زمانی، همه افرادی و همه مکانی به عنوان مرجعیت علمی در مسیر تمدن‌سازی و جهانی سازی، مقدمه‌ای برای آمادگی حضور نقش-آفرین در حکومت آخرین حجت الهی «عجل الله تعالی فرجه الشریف» وضعیتی مطلوب را رقم بزند. سیاست‌های کلی سلامت از یکسو و بیانیه گام دوم از سوی دیگر که برگرفته از سرچشمه وحی است، علاوه بر اسناد بالادستی موجود در چشم انداز نظام سلامت معنوی و با هدف ارتقاء سلامت جامع و کامل مردم در این مسیر چراغ راه و هدایتگر می‌تواند باشد. مرجعیت علمی در راستای تمدن-سازی و جهانی سازی در حوزه سلامت معنوی علاوه بر نگاه بنیادین به تولید نظام جامع سلامت از منظر قرآن و احادیث، عملیاتی‌شدن برای رسیدن به وضعیت مطلوب را در پی خواهد داشت (Vashian, 2020b, 2020c, 2020d).

در این تحقیق، که با روش تحقیق توصیفی - تحلیلی در قالب مطالعات میان‌رشته‌ای قرآن و بهداشت و سلامت، در صدد است تا ظرفیت دین را به عنوان مرجع در عرصه تمدن‌سازی و جهانی سازی نوین را در حوزه سلامت معنوی تبیین نماید (واشیان، ۱۳۹۸: ۴۵). بدیهی است با توجه به گزاره‌هایی که در قالب اوامر و نواهی و توصیه‌های دینی مطرح شده است، پاسخگویی به نیازهای انسان توسط خداوند متعال در عالی‌ترین سطحش پیش بینی شده است. منطقی است. وقتی یک شرکت داروسازی، روش مصرف و ویژگی‌هایی آن را در بسته دارو به صورت بروشور مصرف می‌آورد؛ بدون تشبیه، پس به طریق اولی خداوند متعال در کنار خلقت انسان،

برای او برنامه گذاشته است و طریق هدایت او را پیش‌بینی نموده است. مرجعیت جامعی که با نگاه تمدن‌سازی، به سلامت دنیوی و اخروی ناظر است.

یکی از مسائل بسیار مهم و ضروری در مرجع‌سازی، تمدن‌سازی و جهانی سازی سلامت معنوی، تشخیص مؤلفه‌ها، ارکان و عوامل مؤثر بر سلامت مردم است. دین، مذهب و معنویت، از عوامل اصلی اثرگذار در زندگی بسیاری از انسان‌هاست و بدین ترتیب می‌توان میزان دینداری افراد و تعهد آن‌ها را به آداب، تعالیم دینی و مذهبی یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر سلامت مردم است (Vashian, 2020a). پرسش‌هایی درباره زندگی و داشتن معنا در زندگی و نیز برقراری نوعی رابطه منطقی بین آن‌ها از یک سو و مقدسات یا قدرت برتر از سوی دیگر مطرح است (Neshat, 2011). اینکه مذهب و معنویت و چگونه به تأمین سلامت جامع کمک می‌نماید، فرضیاتی مطرح شده است. شایع‌ترین آن‌ها عبارت است از اینکه: معنویت لازم و مؤثر است که باعث سلامت می‌گردد و منجر به رسیدن به مرجعیتی علمی و مقدمه سازی برای تمدن‌سازی می‌گردد، موجب ارائه هدایت در تصمیم‌سازی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و عبور از فشارها، چالش‌ها و وضعیت موجود می‌شود و به داشتن پاسخ برای پرسش‌های بزرگ و فلسفه غایت جهان در حوزه سلامت کمک می‌کند. همچنین برای معتقدین خود علاوه بر تأمین سلامت فردی و خانواده، سلامت و حمایت اجتماعی را در جنبه‌های انسانی و الهی تأمین می‌نماید، گزاره‌هایی همچون مثبت‌نگری و خوش‌بینی را ایجاد نموده، معنا و هدف‌داری در زندگی را باعث شده، امیدواری و انگیزش را در آحاد جامعه فراهم می‌نماید. این نگاه جامع علاوه بر ایجاد، حفظ و ارتقاء توانمندی‌های فردی، توانمندی‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد. باورهای مذهبی و داشتن ایمان به خدا و اعتقاد به یک مبدأ حقیقت و یک قدرت مافوق و مطلق، قدرت تحمل ناکامی‌ها، چالش‌ها و بحران‌ها را بالا می‌برد و بدین ترتیب به حفظ سلامت جسم، روح و روان و حتی تعاملات اجتماعی فرد با جامعه کمک می‌نماید و از پیدایش بیماری‌های مختلف جسمی و روحی و

روانی پیشگیری می کند و در نهایت به امید انسان نسبت به آینده می -
افزاید.

در واقع، معناداشتن زندگی، امیدواری به یاری قدرتی برتر و در
رأس آن خداوند متعال، بهره‌مندی از حمایت‌های اجتماعی و معنوی،
احساس تعلق داشتن به منبعی والا، جملگی از جمله گویه‌ها و گزاره -
هایی هستند که مردم در سلامت با دارا بودن آن‌ها می‌توانند در
مواجهه با حوادث آسیب رسان، مصائب، مشکلات و چالش‌ها فشار
کمتری را متحمل شوند و سلامت خویش را در حد بهینه حفظ کنند
(Catherin & Lesion, 2007). بسیاری از اندیشمندان جهان
قائلند دین، سهم زیاد و غیرقابل اندازه‌گیری در سلامت دارد (نک:
نشاط، ۱۳۹۰: ۹۴). آن‌ها ایمان به خدا را در تمام ابعاد انسان تأثیرگذار
و به تمام شخصیت انسان، جهت و وحدت می‌بخشد. در واقع قدرت
و وحدت شخصیت انسان به ایمان فرد به خالقش بستگی دارد
(William, 1993).

با وجود پیشرفت‌ها و نتایجی که در کمیت و کیفیت پژوهش‌های
مرتبط با دین بدست آمده است، نیاز است گزاره‌های معنوی و دینی
به عنوان اجزای اصلی نظام سلامت در نظر گرفته شود. بر اساس مدل
کل نگر انسان دارای ابعاد زیستی، روان‌شناختی، اجتماعی و معنوی
است که باید در یک الگوی سلامت و مراقبت جامع تمامی این ابعاد
مد نظر قرار گیرد. علاوه بر آن با وجود انسان بودن و توجه به نقش
گسترده، عمق و تاریخ معنویت و مذهب در نهاد فرد، خانواده و
جامعه، مطالعات بیشتری در این حوزه انجام گیرد. قرآن و عترت،
نقش بسیار ارزنده‌ای در سعادت و سلامت بشری دارد، لذا با کمک
قرآن و روایات برای بهداشت و سلامت انسان و تمدن‌سازی مهدوی،
مرجعیتی دینی قابل استخراج است. همه این نقطه نظرات ما را به
نیازی رهنمون می‌سازد که به دلیل عدم پاسخ‌گویی کافی و وافی
نظامات موجود سلامت از منظر اهداف، مبانی، اصول، قواعد،
قلمروها، ویژگی‌ها، شناخت خوب و دقیقی از چالش‌های موجود
اتفاق نیافته و علاوه بر آن راه کارهایی متناسب و جامع برای رفع آن‌ها
اندیشیده نشده است (Vashian, 2019b, 2019c). پس بدیهی

است که نیاز به مرجعی دارد تا با رویکردی نظام‌واره‌ای با نگاهی
متعالی با استفاده از منابع وحیانی و واسطه‌های فیض الهی به این نیاز
پاسخ دهد.

در سراسر عالم، بشر بدنبال الگو، طرح، نظام و مرجعی است که بطور
کامل و جامع به تمامی نیازهای او پاسخ دهد و علاوه بر ایجاد، حفظ
و ارتقاء سلامت او و پیرامونش، او را از آسیب‌ها، چالش‌ها و بحران‌ها
محافظت نماید. نگاهی مدقانه، کارشناسانه و مبتنی بر مشورت با
نخبگان و صاحب‌نظران می‌طلبد که نظامات موجود با نگاهی ارزشی
برگرفته از قرآن و عترت، استخراج و بکار بسته شود.

پیشینه‌شناسی

در بررسی سیر تاریخی منابع و مأخذ مختلف تولید شده در
موضوعات مرتبط با سلامت معنوی، هر یک به زوایه یا جزئی از این
مرجعیت پرداخته و در جامعیت دادن با همه آن‌ها می‌توان با نگاهی
درون دینی و برون دینی از حیث علم به شاکله نظام جامع آن پی برد.
در آثار مرحوم دکتر محمدمهدی اصفهانی با تتبعی که در تراث
حوزه بهداشت و سلامت انجام داده است، همچنین کتاب آیین
تندرستی که نگاه علمی مرتبط با آن را بیان نموده است (Rezaei
Isfahani, 2013)؛ در آثار دکتر محمدهادی اصفهانی مثل منطق
تفسیر که ارتباط بین قرآن و علوم طبیعی را طرح نموده و صحیفه
صحت با سخنان امام رضا «علیه السلام» (Rezaei Isfahani, 2016)
نیز دیده می‌شود. در نگاه کلان نیز کتاب ارزشمند انسان
۲۵۰ ساله مقام معظم رهبری که یک جریان پویا و مستمر از نقش
حضرات معصومین «علیهم السلام» را در رشد و پیشرفت را بیان
می‌نماید (Khamenei, 2010) یا صحیفه نور رهبر کبیر انقلاب
که تجلی هدف و راهبردهای اساسی در حکومت الهی است
(Khomeini, 1989a)، همه و همه چشم اندازی روشن از
آینده‌ای درخشان که مقدمه ظهور حضرت ولی عصر «عج الله تعالی
فرجه الشریف» است، آمده است. در ابتدای راه با محوریت پیشگیری
مقدم بر درمان از منظر قرآن، تحقیقاتی انجام شد که از جمله آن‌ها
مقاله بهداشت در قرآن است (Vashian, 2014). در ادامه آثاری

تمدن در لغت به معنای شهرنشینی، مدنیت، ثقافت، فرهنگ و فرهیختگی است. تمدن یا شهر آیینی (Dehkhoda, 1962)، به هر جامعه‌ی پیچیده‌ای اطلاق می‌شود که دارای ساختارهای یکجانشینی، طبقه‌بندی اجتماعی، شکلی از مدیریت اجتماعی و سامانه نمادین ارتباطی باشد. تمدن، حالت توسعه یافته جامعه انسانی را بیان می‌کند و اشاره به تکامل و شکل‌گیری روابط بشری دارد (Gold, 2005).

مرجعیت

از حیث لغوی، مرجعیت به معنای مرجع بودن، مورد رجوع واقع شدن، محل مراجعه‌ی دیگران بودن و رجوع به مرجع (Moein, 2008) است. در معنای اصطلاحی، «مرجعیت» در فرهنگ شیعی، آموخته‌ای از شأن «افتا» و «ولایت» بوده و مرجع هم در احکام کلی الهی مردم را ارشاد می‌نماید و هم در مسائل جزئی اجتماعی زعامت و رهبری آن‌ها را بر عهده دارد. گاه حتی به قضاوت نیز می‌پردازد.

سلامت

سلامت در معنای لغوی، به معنای أمن، سکون، سلامت و صحت (Mostafavi, 1986)، سالم ماندن از آفات ظاهری و باطنی (Raghib Isfahani, 2006)، سالم بودن از هر عیب، نقص، گناه و عذاب (Turaihi, 2011) و سلامت و تندرستی (Farahidi, 1982) و سلامت معنوی سلامت یعنی تأمین نیازهای معقول انسان در دنیا و آخرت مبتنی بر فلسفه آفرینش انسان تا حیات حقیقی انسان را می‌گویند (Vashian, 2020b).

نگاه قرآنی در سیاست‌های کلی سلامت

در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی سیاست‌های کلی سلامت، روح حاکم با رویکرد ارزشی و مبتنی بر قرآن و عترت است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی و توانبخشی سلامت مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی-اسلامی و نهادینه سازی آن در جامعه با ارتقاء نظام انتخاب، ارزشیابی و تعلیم و تربیت اساتید و دانشجویان و مدیران و تحول در محیط‌های علمی و دانشگاهی

همچون نظام جامع سلامت از منظر قرآن و احادیث (Vashian, 2016a)، قرآن و سلامت ویژه مخاطبین عام (Vashian, 2017)، مفاهیم بنیادین نظام جامع سلامت روحی روانی در قرآن (Vashian & Esfahani, 2016)، قرآن و سلامت ویژه مخاطبین خاص (Vashian, 2017)، درس‌نامه قرآن و سلامت (Vashian, 2017)، شاخص‌های سلامت معنوی از منظر قرآن و احادیث (Vashian, 2018)، بهداشت و سلامت در اسلام (Vashian, 2019a)، بهداشت و سلامت معنوی از منظر قرآن (Vashian, 2019c)، روش تحقیق و مطالعات میان رشته‌ای قرآن و علوم با رویکرد منبع شناسی و روش شناسی (Vashian, 2019b)، اصول اسلامی حاکم بر بهداشت و سلامت (Vashian, 2020a)، مهارت‌های سلامت روح و روان (Vashian, 2020d)، و اصول درمان بیماری‌های روحی روانی (Vashian, 2020c) تولید شد.

روش تحقیق

روش گردآوری داده‌ها با روش تحقیق توصیفی تحلیلی با رویکرد مطالعات میان رشته‌ای قرآن و بهداشت و سلامت است. به بیان آیه شریفه «الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ» (زمر، ۱۸) «آن بندگان که سخن بشنوند و به نیکوتر آن عمل کنند، آنان هستند که خدا آن‌ها را (به لطف خاص خود) هدایت فرموده و هم آنان به حقیقت خردمندان عالماند»، شایسته‌ترین نظرها و برداشت‌ها با جامعیتی که در دقت و میزان تطابق با مبانی و اصول دینی دارد، ارزشمند، قابل احترام، قابل اطمینان و قابل اجرا در حوزه سلامت معنوی در تراز جهانی و تمدن سازی است.

مفهوم‌شناسی

در مفهوم‌شناسی عباراتی همچون تمدن، مرجعیت، سلامت معنوی است که به هر یک به اختصار پرداخته می‌شود:

تمدن

متناسب با ارزش‌های اسلامی، اخلاق پزشکی و آداب حرفه‌ای و آگاه‌سازی مردم از حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی خود و استفاده از ظرفیت محیط‌های ارائه مراقبت‌های سلامت برای رشد معنویت و اخلاق اسلامی در جامعه. از نگاه آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای مناسب، قرآن و عترت، برای حل مشکلات تربیتی و تعلیم و تعلم مبتنی بر ارزش‌های دینی راه‌کارهایی را ارائه می‌دهد که از جمله آنها، تعلیم و تعلم و استفاده از توصیه‌های اخلاقی، مشورت، پیشگیری و برطرف نمودن ناسازگاری‌ها برای کاهش فشارها و آسیب‌های جسمی، روحی، روانی و رفع اختلالات اجتماعی است (Vashian, 2016a). در آیاتی از قرآن کریم همچون سوره بقره، آیات ۳۱-۳۳ و سوره الرحمن، آیات ۴-۱ بر این موضوعات تأکید شده است. سیر تربیتی و تعلیمی قرآن و احادیث ایجاب می‌نماید که از شیوه‌های مختلف و روش‌های گوناگون این رسالت اجرایی استفاده گردد.

تحقق رویکرد سلامت همه جانبه و انسان سالم در همه قوانین، سیاست‌های اجرایی و مقررات با رعایت اولویت پیشگیری بر درمان، روزآمد نمودن برنامه‌های بهداشتی و درمانی، کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدید کننده سلامت مبتنی بر شواهد معتبر علمی، تهیه پیوست سلامت برای طرح‌های کلان توسعه‌ای، ارتقاء شاخص‌های سلامت برای دستیابی به جایگاه اول در منطقه آسیای جنوب غربی و اصلاح و تکمیل نظام‌های پایش، نظارت و ارزیابی برای صیانت قانونمند از حقوق مردم و بیماران و اجرای صحیح سیاست‌های کلی سلامت از جمله تدابیری است که چراغ راه در این مسیر می‌تواند باشد. در قرآن کریم در آیات مرتبط با سلامت مثل سوره مائده، آیه ۱۶؛ سوره نور، آیه ۶۱؛ واقعه، ۲۶-۲۵ و رعد، آیه ۲۴، خداوند متعال و در کلام نورانی معصومین «علیهم السلام»، از ریشه «سلم» و مشتقات آن، صحت و بهداشت و سلامتی، نعمت و از جمله حسنات خداوند متعال بر بندگانش، معرفی شده و حفظ آن لازم و واجب برشمرده شده است (نک: صحیفه سجاده، دعای ۴۴).

۳- ارتقاء سلامت روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، رفع موانع تنش آفرین در زندگی فردی و اجتماعی، ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی و ارتقاء شاخص‌های سلامت روانی. الگوهای همچون ازدواج، صلح رحم، تفریح سالم، رعایت حقوق افراد، زاد و ولد و جمعیت سالم از عناصر اثرگذار در بهداشت و سلامت آحاد مردم در سلامت فردی، خانواده و سلامت اجتماعی است که ناظر به آیات نورانی قرآن کریم مثل سوره ذاریات، آیه ۵۶؛ سوره آل عمران، ۱۰۲ و سوره تغابن، آیه ۱۶ است.

۴- ایجاد و تقویت زیرساخت‌های مورد نیاز. در کلام وحی نیز استفاده از نعمت‌های الهی و توجه به کار خوب در آیاتی همچون سوره هود، آیه ۷ و در کلام معصومینی همچون امام صادق «علیه السلام» که فرمودند: «اگر مؤمن کارش را به نحو احسن انجام بدهد، خدا یک ثواب را هفتصد برابر می‌کند» (Majlisi, 1983)، به این موضوع اشاره شده است.

۵- ساماندهی تقاضا و ممانعت از تقاضای القایی و تأمین امنیت غذایی و بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی، آب و هوای پاک، امکانات ورزشی همگانی و فرآورده‌های بهداشتی ایمن همراه با رعایت استانداردهای ملی و معیارهای منطقه‌ای و جهانی. در قرآن کریم هم در آیاتی همچون سوره نحل، آیات ۱۱-۱۰ و ۱۱۴-۱۱۲؛ سوره بقره، آیات ۱۲۶ و ۱۶۸؛ سوره ابراهیم، آیه ۳۷؛ سوره حج، آیه ۲۶ و سوره فاطر، آیه ۲۷ به آن‌ها به نوعی اشاره شده است.

۷- تفکیک وظایف تولید، تأمین مالی و تدارک خدمات در حوزه سلامت با هدف پاسخگویی، تحقق عدالت و ارائه خدمات درمانی مطلوب به مردم با تولید نظام سلامت شامل سیاست‌گذاری‌های اجرایی، برنامه‌ریزی‌های راهبردی، ارزشیابی و نظارت توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مدیریت منابع سلامت از طریق نظام بیمه با محوریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و همکاری سایر مراکز و نهادها، تدارک خدمات توسط ارائه کنندگان

خدمت در بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی و هماهنگی و ساماندهی امور فوق مطابق ساز و کاری که قانون تعیین خواهد نمود. کلام نور در آیاتی همچون آیه ۵۸ سوره نساء، آیه ۴۷ سوره یونس و آیه ۲۶ سوره ص به نوعی به این موضوعات اشاره دارد.

۸- افزایش و بهبود کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های جامع و یکپارچه سلامت با محوریت عدالت و تأکید بر پاسخگویی، اطلاع رسانی شفاف، اثربخشی، کارآیی و بهره‌وری در قالب شبکه بهداشتی و درمانی منطبق بر نظام سطح بندی و ارجاع از طریق ترویج تصمیم‌گیری و اقدام مبتنی بر یافته‌های متقن و علمی در مراقبت‌های سلامت، آموزش و خدمات با تدوین استانداردها و راهنماها، ارزیابی فناوری‌های سلامت، استقرار نظام سطح‌بندی با اولویت خدمات ارتقاء سلامت و پیشگیری و ادغام آن‌ها در نظام آموزش علوم پزشکی، افزایش کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های سلامت با استقرار و ترویج نظام حاکمیت بالینی و تعیین استانداردها و تدوین برنامه جامع مراقبتی، حمایتی برای جانبازان و جامعه معلولان کشور با هدف ارتقاء سلامت و توانمندسازی آنان. آیاتی همچون آیه ۱۲۰ سوره بقره و آیه ۱۴۱ سوره نساء به این موضوع احتمالاً تصریح دارند.

۹- توسعه کمی و کیفی بیمه‌های بهداشتی و درمانی با هدف همگانی ساختن بیمه پایه درمان، پوشش کامل نیازهای پایه درمان توسط بیمه‌ها برای آحاد جامعه و کاهش سهم مردم از هزینه‌های درمان تا آنجا که بیمار جز رنج بیماری، دغدغه و رنج دیگری نداشته باشد، ارائه خدمات فراتر از بیمه پایه توسط بیمه تکمیلی در چارچوب دستورالعمل‌های قانونی و شفاف به گونه‌ای که کیفیت ارائه خدمات پایه درمانی همواره از مطلوبیت لازم برخوردار باشد، تعیین بسته خدمات جامع بهداشتی و درمانی در سطح بیمه‌های پایه و تکمیلی توسط وزارت بهداشت و درمان و خرید آن‌ها توسط نظام بیمه‌ای و نظارت مؤثر تولید بر اجرای دقیق بسته‌ها با حذف اقدامات زاید و هزینه‌های غیرضروری در چرخه معاینه، تشخیص بیماری تا درمان، تقویت بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی، تدوین تعرفه خدمات و مراقبت‌های سلامت مبتنی بر شواهد و بر اساس ارزش

افزوده با حق فنی واقعی یکسان برای بخش دولتی و غیردولتی و اصلاح نظام پرداخت مبتنی بر کیفیت عملکرد، افزایش کارآیی، ایجاد درآمد عادلانه و ترغیب انگیزه‌های مثبت ارائه‌کنندگان خدمات و توجه خاص به فعالیت‌های ارتقاء سلامت و پیشگیری در مناطق محروم. رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی و مدیران ارشد صنعت بیمه کشور که از جمله آن‌ها بیمه‌های سلامت است، مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۱۸، بر امر بیمه همگانی سلامت مردم به جای سودآوری اشاره داشتند.

۱۰- تأمین منابع مالی پایدار در بخش سلامت با تأکید بر شفاف سازی قانونمند درآمدها، هزینه‌ها و فعالیت‌ها، افزایش سهم سلامت، متناسب با ارتقاء کیفیت در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی، از تولید ناخالص داخلی و بودجه عمومی دولت بالاتر از میانگین کشورهای منطقه و بر اساس اهداف سند چشم‌انداز، وضع عوارض بر محصولات و مواد و خدمات زیان‌آور سلامت و پرداخت یارانه به بخش سلامت و هدفمندسازی یارانه‌های بهداشت و درمان با هدف تأمین عدالت و ارتقاء سلامت بویژه در مناطق غیربرخوردار و کمک اختصاصی به اقشار نیازمند و دهک‌های پایین درآمدی. این رویکرد و هدف متعالی در آیاتی همچون آیه ۲۶۱ سوره بقره اشاره شده است که ارزش انفاق و کمک به ضعیفان را یادآور می‌شود.

۱۱- افزایش آگاهی، مسئولیت‌پذیری، توانمندی و مشارکت ساختارمند و فعالانه فرد، خانواده و جامعه در تأمین، حفظ و ارتقاء سلامت با استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ای کشور تحت نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. این سیاست مبتنی بر کلام نور در آیاتی همچون ۳۴ و ۱۴۴ سوره نساء، آیه ۶ سوره تحریم، آیه ۱۵۱ سوره انعام و ۵۱ سوره مائده و توصیه‌های امیرالمؤمنین علی «علیه السلام» به مالک اشتر در کتاب شریف نهج البلاغه است.

۱۲- بازشناسی، تبیین، ترویج، توسعه و نهادینه نمودن طب سنتی ایران با ترویج کشت گیاهان دارویی تحت نظر وزارت جهاد کشاورزی و حمایت از توسعه نوآوری‌های علمی و فنی در تولید و عرضه

فرآورده‌های دارویی سنتی تحت نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، استاندارد سازی و روزآمد کردن روش‌های تشخیصی و درمانی طب سنتی و فرآورده‌های مرتبط با آن، تبادل تجربیات با سایر کشورها در زمینه طب سنتی، نظارت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بر ارائه خدمات طب سنتی و داروهای گیاهی، برقراری تعامل و تبادل منطقی میان طب سنتی و طب نوین برای هم‌افزایی تجربیات و روش‌های درمانی و اصلاح سبک زندگی در عرصه تغذیه. این امر علاوه بر استفاده از تازه‌ترین رویدادهای علمی در عرصه گیاهان دارویی ناظر به حفظ میراث گذشتگان خاصه اندیشمندان و دانشمندان جهان و مسلمانان از صدر اسلام تاکنون است که انبوهی از تجربیات و دانش خود را در اختیار ابناء بشر قرار داده‌اند (Vashian, 2018).

۱۳- توسعه کیفی و کمی نظام آموزش علوم پزشکی به صورت هدفمند، سلامت محور، مبتنی بر نیازهای جامعه، پاسخگو و عادلانه و با تربیت نیروی انسانی کارآمد، متعهد به اخلاق اسلامی حرفه‌ای و دارای مهارت و شایستگی‌های متناسب با نیازهای مناطق مختلف کشور. اینکه قرآن و سلامت چگونه با هم در ارتباطند، به اهتمام خداوند متعال در بیان پاسخ به نیازهای انسان در قرآن در حوزه سلامت بر می‌گردد. نیازهایی همچون بهداشت مواد غذایی، بهداشت محیط، بهداشت و سلامت خانواده و سایر موضوعات مرتبط است (Rezaei Isfahani, 2013, 2016; Vashian, 2016a, 2016b).

۱۴- تحول راهبردی پژوهش علوم پزشکی با رویکرد نظام نوآوری و برنامه ریزی برای دستیابی به مرجعیت علمی در علوم، فنون و ارائه خدمات پزشکی و تبدیل ایران به قطب پزشکی منطقه آسیای جنوب غربی و جهان اسلام. قرآن کریم در آیات و سوره‌های ۹ سوره زمر، ۱۸۵ سوره اعراف، ۲۸ سوره فاطر، ۳ سوره حج، ۹۹ سوره هجر و ۱۲ سوره طلاق بر این سیاست و راهبرد تأکید شده است.

نگاه قرآنی در بیانیه گام دوم

در بیانیه دوم از دو ساحت ترسیم مأموریت و فعالیت شده است (گذشته نگر و آینده‌نگر). ابتدا نگاهی به دستاوردها دارد و سپس نگاهی به آینده که چگونه پیشرفت محقق شود تا نگاهی تمدن ساز را فراهم نماید که به اختصار به این دو ساحت می‌پردازیم:

الف. دستاوردها: انقلاب اسلامی ایران در حالی چهلمین سالگرد پیروزی خود را پشت سر گذاشت و قدم به دهه‌ی پنجم حیات خود نهاد که اگرچه دشمنان مستکبرش گمان‌های باطلی در سر داشتند اما دوستانش در سراسر جهان، امیدوارانه آن را در گذر از چالش‌ها و بدست آوردن پیشرفت‌های خیره‌کننده، همواره سربلند دیده‌اند. در چنین نقطه‌ی عطفی، رهبر حکیم و فرزانه انقلاب با صدور «بیانیه‌ی گام دوم انقلاب» برای تداوم این راه روشن، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه‌ی گذشته پرداخته و توصیه‌هایی اساسی به‌منظور «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» را ارائه فرمودند.

۱- بیانیه‌ی «گام دوم انقلاب» چراغ راهی برای ملت بوژه جوانان

توصیه مقام معظم رهبری این است که مردم خاصه جوانان خود را برای دومین مرحله‌ی «خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» آماده کنند و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم بزنند. گام دوم، انقلاب را به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی و حکومت حضرت مهدی «عجل الله تعالی فرجه الشریف» است، نزدیک کنند. در این بیانیه

با اشاره به قیام برای خدا و برپایی آرمان‌های الهی، تأکید بر حفظ انقلاب، صیانت از کرامت آحاد مردم و تداوم این راه با خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است. با استعانت از آیات و سوره‌های ۱۲۰، ۱۲۵ و ۱۹۵ سوره بقره، آیه ۱۴۱ سوره نساء، آیه ۹۱ سوره انعام، آیه ۱۰۴ سوره آل عمران، آیه ۴۰ سوره نمل، آیه ۷۰ سوره اسراء آیه ۴ سوره تین از یکسو رفتار نبوی و علوی همچون کلمات قصار امیرالمؤمنین علی «علیه السلام» (شماره ۳۷۴) و نگاه مهدوی از سوی

دیگر، منویات مقام معظم رهبری برگرفته از کلام نورانی وحی قابل انجام است.

۲- برنامه ریزی برای آینده با توجه به تجربه‌های گذشته
در بیانیه گام دوم تصریح بر پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان آغازی برای عصر جدید عالم یاد شده که با قدرت و شکوه پا به میدان نهاده، چهارچوب‌ها را شکسته، کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشیده و دین و دنیا را در کنار هم مطرح نموده است. شعارهای جهانی، فطری، درخشان و همیشه‌زنده‌ی انقلاب اسلامی هرگز تاریخ انقضاء ندارد چون فطرت بشر در همه‌ی اعصار با آن سرشته شده است. آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت، برادری، به همه نسل‌ها و به همه جوامع تعلق دارد و انحراف از آن بدلیل روی گردانی از ارزشهای دینی و عدم پابندی به آن‌ها و کوتاهی در تحقق آنهاست. رهبر کبیر انقلاب در استقلال و حفظ خود در برابر دشمنان اعلام وجوب نموده (Khomeini, 1989b) و کلام مقام معظم رهبری برگرفته از کلام نورانی وحی در آیاتی همچون سوره انفال، آیه ۶۰ است که در عرصه‌های بهداشت و سلامت هم از یکسو اقتدار و از سوی دیگر، بی‌نیازی به کشورهای بیگانه را باعث خواهد شد.

۳- نظریه‌ی نظام انقلابی با رویکردی پویا و زنده

انقلاب اسلامی، همچون پدیده‌ای زنده، پویا و با اراده، همواره دارای انعطاف و آمادگی ارتقاء خود بر اساس ارزش‌های دینی است. به نقدها حساسیت مثبت نشان می‌دهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرف‌های بی‌عمل می‌شمارد، اما به هیچ بهانه‌ای از ارزش‌هایش که بحمدالله با ایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمی‌گیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی، تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه‌ی نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند. نگاه مقام معظم رهبری به حکومت جهانی حضرت حجت «عجل الله تعالی فرجه الشریف» به عنوان تمدن بزرگ اسلامی برگرفته از کلام نورانی وحی در آیاتی همچون مائده/۶۹، توبه/۵۲ است که سلامت

آحاد مردم را در تمامی ابعاد آن‌ها از جسم گرفته تا روح و روان و سلامت اجتماعی را شامل شود.

۴- پابندی به اصول انقلاب اسلامی

جمهوری اسلامی، متحجر و در برابر پدیده‌ها و موقعیت‌های نو به نو، فاقد احساس و ادراک نیست، اما به اصول خود شدت پابند و به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان شدت حساس است. با خطوط اصلی خود هرگز بی‌مبالاتی نمی‌کند و برایش مهم است که چرا بماند و چگونه بماند. بی‌شک فاصله‌ی میان باید‌ها و واقعیتهای همواره وجدان‌های آرمان‌خواه را عذاب داده و می‌دهد، اما این، فاصله‌ای طی‌شدنی است و در چهل سال گذشته در مواردی بارها طی شده است و بی‌شک در آینده، با حضور نسل جوان مؤمن و دانا و پُرانگیزه، با قدرت بیشتر طی خواهد شد. در عرصه بهداشت و سلامت هم اصول اسلامی حاکمی وجود دارد تا در نهایت با اجرایی شدن آن، پابندی به اصول انقلاب اسلامی را رقم بزند (Vashian, 2020c). این نگاه مقام معظم رهبری ناظر به آیات نورانی قرآن کریم همچون آیه ۳۰ سوره روم، آیه ۱۱۵ سوره مؤمنون، سوره ۶۰ سوره انفال، آیه ۱۴ سوره علق و آیه ۳۲ سوره اعراف و کلام مولی الموحدين علی «علیه السلام» (نهج البلاغه، ص ۳۳۰) است.

۵- شناخت شایستگی‌ها و ویژگی‌های انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ملت ایران، به عنوان انقلابی قدرتمند، مهربان، باگذشت، مظلوم، مدافع ارزش‌ها و مرز و بوم خود در مقابل زورگویان، با صراحت، با شجاعت، جوانمرد، پُرمروت، با صداقت، مقتدر، با دامنه‌ای جهانی و منطقه‌ای در کنار مظلومان جهان، مایه‌ی سربلندی ایران و ایرانی بوده و خواهد بود. این نگاه می‌تواند برگرفته از کلام نورانی وحی در آیاتی همچون آیه ۴۶ سوره سبأ، آیه ۵۲ سوره فرقان، آیه ۷۵ و ۱۴۱ و ۱۴۴ سوره نساء، آیه ۵ سوره قصص، آیه ۸۸ و ۱۱۳ سوره هود و آیه ۲۴ سوره طه باشد.

۶- آسیب‌شناسی گام‌های گذشته در رویکرد حرکت به سمت تمدن‌سازی جهان

بیانیه‌ی گام دوم، اشاره به لزوم آسیب‌شناسی گام‌های گذشته و طراحی گام‌های استوار در آینده برای رسیدن به وضعیت مطلوب دارد و چه زیبا با نگاهی جوان‌گرا، نسل موکد را مخاطب قرار می‌دهد که آینده‌سازان این مرز و بوم هستند. سخن از درس گرفتن از تجربه‌ها و استفاده از تجربه‌ی دیگران است که نسل گذشته را هم فراموش نکنند و در میدان نظر و عمل از آن بهره ببرند. کارآزمودگی، پُرانگیزه بودن و حراست از انقلاب، ایجاد تمدن‌نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی حضرت ولی عصر «ارواحنا فداه» را مژده می‌دهد. شناخت تهدیدهای دشمنان انقلاب لازم است چراکه با انگیزه‌ای قوی، بدنال تحریف و دروغ‌پردازی درباره‌ی گذشته و حتی زمان حال هستند و از پول و همه‌ی ابزارهای خود بهره می‌گیرند تا رهنز فکر، عقیده و آگاهی بسیاری شوند. در نگاه مقام معظم رهبری اصل مهدویت، از اصلی‌ترین معارف الهی است (۱۳۸۲/۱۱/۲۱؛ ۱۳۷۰/۱۱/۳۰؛ ۱۳۷۶/۹/۲۵؛ ۱۳۷۸/۹/۳ در نیمه‌های شعبان در دیدار با اقشار مختلف مردم؛ ۱۳۷۹/۹/۱۲ در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام). ایشان در خطبه‌های نماز جمعه تهران مورخ ۱۳۷۹/۱/۲۶ در ترسیم دوران امام زمان «عجل الله تعالی فرجه الشریف» به تمدنی اشاره می‌نماید که سرشار از سلامتی، عدالت، معرفت حقیقی، عمل به حقیقت، پیروزی بر ستمگران و ظالمان و بازگشت به فطرت طبیعی و پاک عالم است. از سوی دیگر، ایشان، دشمن شناسی را یک وظیفه مستمر، با هوشیاری، آگاهی و آمادگی ترسیم می‌کنند و راهکارهای مبارزه با دشمن را هوشیاری و درک واقعیت، جرأت اقدام و نرسیدن از سختی‌ها و خطرهای ایمان و امید به آینده می‌دانند (بیانات معظم له در اجتماع بزرگ نیروی مقاومت بسیج مردمی مورخ ۱۳۷۶/۹/۵؛ سخنرانی‌های ایشان در ۱۳۶۹/۱۱/۱۴ و ۱۳۸۰/۹/۲۵ و ۱۳۸۲/۱/۱ و...). همه این تلاش‌ها برای داشتن جامعه‌ای سالم با مردمانی سالم است.

۷- الگوسازی و الگومداری در مسیر انقلاب

برای انقلابی که از متن ایمان و معرفت اسلامی پدید آمده است، الگویی تمام عیار نیاز بوده و هست تا سرمشق سایر انقلاب‌های بر اساس حق شود. هدایت الهی، قلب نورانی و اندیشه‌ی رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی (ره)، مسیر این انقلاب را فراهم نمود. در جهان معاصر، تقابل دوگانه‌ی «اسلام و استکبار» مطرح است. از سویی نگاه امیدوارانه‌ی ملت‌های زیر ستم و جریان‌های آزادی‌خواه جهان و برخی دولت‌های مایل به استقلال به سوی این انقلاب است و از سویی دیگر، نگاه کینه‌ورزانه و بدخواهانه‌ی رژیم‌های زورگو و قلدرهای باج‌طلب عالم، بدان دوخته شده است. تأکید معمار انقلاب، تاب آوری در برابر آن‌همه خصومت، شقاوت، توطئه و خیانت بود. ایشان با اعتقاد راسخ به برنامه‌ای الگومدار و دارای پیشرفت، الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت را برای ۵۰ سال آینده ابلاغ نموده‌اند که بخشی از سند مدیریت پیشرفت استراتژیک نظام سلامت است.

۸- حرکت جهادی، مقدمه ارتقاء عزت و پیشرفت جامعه

در بیانیه‌ی گام دوم، مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل «ما میتوانیم» با اتکا به عامل عزت واقعی یعنی خداوند متعالی؛ عامل عزت و پیشرفت ایران در همه‌ی عرصه‌ها معرفی شده است. حرکت جهادی، الهام گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل توان داخلی است. این نگاه در موضوع حرکت جهادی از ابتدای انقلاب با تأسیس جهاد سازندگی و بعد حضور نیروهای داوطلب جهادی و افتخاری در بحران‌های مختلف نظیر: سیل، زلزله، و به شکل ویژه در حوزه سلامت در بحران‌هایی همچون کرونا با حضور در بالین بیماران نمود عینی پیدا کرده و می‌تواند در آیاتی همچون بقره، ۱۲۹؛ آل عمران، ۴ و ۱۸ و ۶۲ و ۱۲۶؛ نساء، ۱۳۹؛ مائده، ۹۵؛ انعام، ۹۶؛ انفال، ۱۰ و توبه ۷۱ به آن اشاره شده باشد که خود نمونه‌ای مبنایی برای استفاده از این نگاه در بحث سلامت معنوی است تا با توکل به خدا تنگناها و چالش‌ها مرتفع و از پیش رو برداشته شود.

۹- حکومت مردمی و مردم‌سالاری دینی

عنصر اراده‌ی ملی، جان‌مایه‌ی پیشرفت همه‌جانبه و حقیقی است. در قانون مدیریت کشور، جوانان، میدان‌دار اصلی حوادث بوده و هستند

و به عرصه‌ی مدیریت باید ورود داشته باشند. روحیه و باور درست، اتکاء به توانایی داخلی را به همه آموخت. این نگاه می‌تواند برگرفته از کلام نورانی وحی در آیاتی همچون بقره، ۲۱؛ نساء، ۲؛ مائده، ۳۲؛ اعراف، ۱۴۴ و یونس، ۱۹ است که با نگاهی بنیادین به خطاب‌های «ناس»، مخاطبین خود را کل مردم نه تنها قشر خاصی معرفی می‌کند. این مزیت کمک به نگاهی گسترده در ارائه خدمت با آحاد مردم و استفاده از ظرفیت مردم و مشارکت‌های مردمی در حوزه سلامت دارد. نمونه عینی آن حضور داوطلبانه مردم در هشت سال دفاع مقدس و کمک‌های مردمی و خیرین سلامت است.

۱۰- ثبات، امنیت و حفظ تمامیت ارضی

ثبات و امنیت کشور، تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها، پیروزی در جنگ هشت‌ساله و شکست رژیم بعثی و پشتیبانانش را پدید آورد. این نگاه در فرمایشات مقام معظم رهبری در زمان جنگ تحمیلی، دوران پس از جنگ و شرارت‌های بیگانگان در عرصه‌های مختلف از جمله امنیت و سلامت با تحریم داروها و تجهیزات پزشکی، جراحی و توانبخشی را شامل می‌شود. دشمن که از جنگ رو در رو ناامید شده با روش‌هایی که منجر به آسیب‌های اجتماعی همچون اعتیاد، طلاق و انتقال بیماری‌های مختلف در صدد نفی یا تضعیف امنیت ملی ماست، حال آنکه با فرمایش قرآن کریم در آیاتی همچون آیات جهاد، چه جهاد رو در رو و چه جهاد فرهنگی اقتصادی در عرصه‌های مختلف از جمله سلامت مردم شجاعانه ایستاده ایم.

۱۱- رویکرد علمی و حرکت فعال کشور

حرکت مستمر رو به جلو، فعال و پُر نشاط با اهمیت دادن به زیر ساخت‌ها و نیازهای اساسی مردم و کشور جزء اهداف متعالی انقلاب است. استفاده از نعمت‌های الهی برای رشد و پیشرفت در تمامی ابعاد زندگی در معارف دینی توصیه شده است. رشد علمی در رشته‌های مختلف مهندسی، سلامت، علوم انسانی، هنر و علوم پایه و رسیدن به جایگاه مرجعیت علمی رگرفته از همین نگاه است. منظر و نگاه مقام معظم رهبری ناظر به آیات علمی قرآن و اهمیت باری تعالی در توجه به علم و علم آموزی در جای جای آن است. نمونه و شاهد این

موضوعات، آیات جنین شناسی قرآن، آیات زیست شناختی قرآن، آیات روانشناختی قرآن است که با سلامت آحاد مردم در ارتباط است. حرکت روز آمد، رو به پیشرفت با بلوغ علمی و ناظر به نظریه پردازی و تولید علم، نتیجه این تفکر است.

۱۲- ارتقاء مشارکت‌های مردمی

فعالیت‌های خیر و نیکوکاری بعد از انقلاب در موضوعات مختلف مورد نیاز مردم از جمله کمک‌رسانی، افزایش چشمگیر یافته و در حوادث طبیعی و بلایا به اوج خود رسیده است؛ شرایطی که مردم مشتاقانه در این موضوعات مشارکت داشته، دارند و خواهند داشت. تأسیس هزاران موسسه خیریه و مردم نهاد، بنیادهای امدادرسانی و حامیان اجتماعی از آن جمله است. در قرآن کریم، بحث مشارکت مردم و امداد و کمک به نیازمندان در آیات مختلف اشاره شده است که نمادی از سرمایه‌های اجتماعی و سلامت اجتماعی می‌باشد.

۱۳- نگاه بین المللی

انقلاب اسلامی، بینش آحاد مردم ایران و مردم جهان را به گونه‌ی شگفت‌آور نسبت به دین و اسلام ارتقاء داد. قدرت تجزیه و تحلیل در موضوعات مختلف موجب ارتقاء فهم آحاد مردم در ساحت‌های مختلف زندگی و در گروه‌های مختلف سنی و جنسی شد. در بحث سلامت نیز فارغ از هر رنگ و نژاد و ملیتی در هر کجای عالم ندایی «هَلْ مِنْ نَاصِرٍ يَنْصُرُنِي» از هر انسانی بلند شد، مسلمانان و از جمله مردم ایران عاشقانه و با دلی همراه و دستی مدد رسان نگاه بین المللی خود را در عرصه جهان نشان دادند. نمونه آن وقایع تاریخی بوسنی، لبنان، سوریه، عراق، یمن و پاکستان است که در بحث سلامت و تغذیه و مداوا و حمایت از مصدمان و آسیب دیدگان حضور چشم گیری داشته و دارند. قرآن کریم با معیار قرار دادن تقوا «إِنْ أَكْرَمَكُمُ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ» (حجرات، ۱۳)، خط بطلانی بر تمایزات نژاد، رنگ، ملیت و... کشیده و همه را در محضر خداوند متعال می‌بیند.

۱۴- عدالت محوری و حرکت به سمت عدالت‌ورزی

عدالت در تقسیم امکانات و منابع عمومی کشور در نقاط مختلف کشور بویژه مناطق محروم و مرزی، از نظامات ارزشی انقلاب است.

طلایی حضور معارف قرآن در زندگی بشر است؛ همان معارفی که سبک زندگی انسان را تأمین می‌کند و با رویکردی سلامت محور زندگی دنیا و آخرت انسان را بدنبال دارد.

۱۶- ایستادگی مستمر در برابر مستکبران عالم

ایستادگی با تمام قوا، تسلیم‌ناپذیری، صیانت و پاسداری از انقلاب، نشان دادن عظمت و هیبت الهی را به تمام جهانیان خاصه مستکبران عالم باعث شد. در کلام مقام معظم رهبری روشنی آیتی نقش بسته است که از نخستین پیامبران الهی، آن‌ها را به ایستادگی در مقابل ظلم و ستم مستکبران و طاغوتیان دعوت می‌کند. پیامبرانی همچون ابراهیم، موسی، عیسی و نبی مکرم اسلام «علیهم السلام» که این ایستادگی در اوج خود به جهانیان نشان دادند. مافیای سلامت نیز از جمله این مستکبران و زورگویان است که چه در خارج و چه در داخل با دخالت ناسالم در امر سلامت مردم در دارو، بهداشت، تجهیزات و.... سعی در برهم زدن قاعده و قانون نظام سلامت مردم را دارند.

ب. آینده نگری و آینده سازی

با گذشت بیش از ۴۰ سال از سابقه انقلاب اسلامی و بدست آوردن تجربیات بسیار حال زمان آن فرارسیده است تا با عظمی راسخ با نگاهی روشن و واقع بینانه با استفاده از ظرفیت‌های موجود همچون استقلال، آزادی، اقتدار، عزت، تدبیر، پیشرفت، اطمینان، امید، دارای تأثیر اساسی در منطقه، دارای منطق قوی در مسائل جهانی، رکورددار در شتاب پیشرفت‌های علمی، رکورددار در رسیدن به رتبه‌های بالا در دانش‌ها و فناوری‌های مهم همچون هسته‌ای، سکول‌های بنیادی، نانو، هوافضا و امثال آن، سرآمد در گسترش خدمات اجتماعی، در انگیزه‌های جهادی میان جوانان، در جمعیت جوان کارآمد در جهت ساختن تمدنی بزرگ با استفاده از زلال وحی قدم بردارد. این مهم در فراز دوم بیانیه گام دوم چشم‌نواز است که به ابعاد آن در این مختصر پرداخته می‌شود:

۱- اقتدار انقلابی برای رفع چالش‌ها

آمار برجسته راه‌سازی، خانه‌سازی، ایجاد مراکز صنعتی، اصلاح امور کشاورزی، رساندن برق و آب، تأسیس و راه اندازی مراکز درمانی و واحدهای دانشگاهی، ساختن سد و نیروگاه و امثال آن از جمله این خدمات است. انجام این امور، صدقه‌ی جاریه‌ای برای دست اندرکاران جهادی و بااخلاص نزد خدا و مردم است. ادامه این راه رسیدن به عدالت علوی شناخته شود، بسی برتر از اینهاست و چشم امید رهبر معظم انقلاب برای اجرای آن‌ها به جوان‌هاست. در این خصوص آیات فراوانی در قرآن کریم درباره عدل با مشتقات آن که ۲۹ بار آمده است، بر این امر اهتمام دارد. این عدالت محور در تمامی عرصه‌های ظهور و بروز بیرونی دارد. از منابع سازمان گرفته تا ارائه خدمات و رعایت مساوات در تمامی خدمات بهداشتی درمانی که شایسته توجه است تا از تجمیع خدمات در پایتخت یا مراکز استان‌ها پرهیز شود. همچنین افراد شایسته و برخوردار در مسند مدیریت قرار گیرند و منابع انسانی مناسب بکارگیری شوند.

۱۵- ارتقاء معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه

انقلاب اسلامی، عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه با رفتار و منش بزرگانی همچون حضرت امام خمینی (ره) و رهبر فرزانه انقلاب، به عنوان انسانی معنوی، عارف، وارسته از پیرایه‌های مادی، با ایمانی ریشه‌دار و عمیق، مبارز با فساد و بی‌بندوباری و آلودگی‌های اخلاقی، با رویکردی دینی و اخلاقی برای دل‌های مستعد و نورانی بویژه جوانان، تقویت کننده مجاهدت‌های جوانان در میدان‌های سخت از جمله دفاع مقدس، با ذکر و دعا و روحیه‌ی برادری و ایثار، با دل‌کندن و وابسته بودن به دنیا، شاکر بودن در مقابل مصیبت‌ها حتی شهادت فرزندان، با رونق مساجد و فضاهای دینی همچون اعتکاف، با حضور حداکثری مردم خاصه جوانان، اساتید، دانشجویان با حضور در اردوهای جهادی، جهاد سازندگی و بسیج سازندگی را به صورت افتخاری و داوطلبانه رقم زد. برپاداشتن نماز، حج، روزه‌داری، پیاده‌روی و زیارت اربعین، مراسم‌های دینی، انفاق، صدقات، خیرات و وقف را در همه‌جا بویژه میان جوانان رونق داد. توجه مقام معظم رهبری به مقوله سلامت معنوی و اخلاق جامعه کلید

ایران اسلامی به برکت انقلاب، اکنون در جایگاهی متعالی و شایسته‌ی ملت ایران در چشم جهانیان و عبور کرده از بسی گردنه‌های دشوار در مسائل اساسی خویش قرار دارد که می‌تواند با اتکا به توان داخلی بسیاری از چالش‌های موجود را مرتفع نماید. نگاه راهبردی رهبر معظم انقلاب در حل مشکلات و اتکا به قدرت الهی و پشتکار و مقاومت در عرصه‌های مختلف و تکیه بر توان داخلی و از جمله سلامت بی مثال است. همین نگاه رشد فناوری در عرصه‌های دانش بنیان در عرصه سلامت نظیر داروها، واکسن‌ها، فناوری‌های نوین پیشگیری، درمان، جراحی و توانبخشی را باعث شد. عرصه‌هایی که برای تحقق آن شهدایی را هم تقدیم کردیم.

۲- جوان گرایی، محور تحقق نظام پیشرفته‌ی اسلامی

ویژگی‌هایی همچون مدیران، کارگزاران، اندیشمندان و فعالان جوان، در همه‌ی عرصه‌ها با استفاده از تجربه‌ها و عبرت‌های گذشته، الگویی کارآمد برای نظام پیشرفت فراهم می‌نماید. تجربه جهانی نشان داده است که هر ملتی که جوان تر باشد، رشد و پیشرفت در آن بیشتر خواهد بود. توجه به انتخاب مدیران جوان و با تجربه و پرهیز از انتخاب مدیران فسیل شده و صرفاً با رابطه، از جمله شاخص‌های جامعه‌ای پویا و بالنده است (شاخص‌های بهداشت و سلامت، ۱۳۹۰: ۲۵). هر چه جمعیت کشوری جوان تر باشد، شاخص‌های رشد سلامت، صنعت، آموزش، پژوهش، تربیت، رشد علمی و... ارتقاء خواهد یافت (سند توسعه مراکز رشد و فناوری، ۱۳۹۸).

۳- استفاده از ظرفیت امیدبخش منابع انسانی مستعد و

کارآمد با زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی

همّت‌های بلند، انگیزه‌های قوی، فعال بودن، واقع‌بینی، استفاده از نیروهای مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق و اصیل ایمانی و دینی، تحصیلات عالی، رتبه‌های برتر جهانی، رشد روحیه‌ی انقلابی، تلاش جهادی، آفرینش‌های علمی، فرهنگی، صنعتی و...، استفاده صحیح و مناسب و بجا از ثروت عظیم کشور را به همراه خواهد داشت.

۴- استفاده از فرصت‌ها

مدیران کارآمد، پُرانگیزه و خردمند، با فعال نمودن و بهره‌گیری از سرمایه‌ها و درآمدهای ملی، با اعتماد به داشته‌های بالقوه و بالفعل، با منابع عظیم زیرزمینی، موقعیت استثنائی جغرافیایی، دارای بازار بزرگ ملی و منطقه‌ای با سواحل دریایی طولانی، حاصلخیزی زمین با محصولات متنوع کشاورزی و باغی، اقتصاد بزرگ و متنوع، از فرصت‌های در اختیار باید استفاده نمود.

۵- امیدافزایی و نگاه خوش‌بینانه به آینده

بهره برداری صحیح و مناسب از علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزّت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن، سبک زندگی سالم، باعث امید و نگاه خوشبینانه به آینده می‌شود؛ صداقت و اتکا به واقعیت‌های عینی، دوری جستن از امید کاذب و فریبنده، دروی از نومی‌ی بیجا و ترس کاذب، برنامه‌های فعال و پویا، عدم توجه به خبرهای دروغ، تحلیل‌های مغرضانه، وارونه نشان دادن واقعیت‌ها، پنهان کردن جلوه‌های امیدبخش، بزرگ کردن عیوب کوچک و کوچک نشان دادن یا انکار محسّنات بزرگ، نهال امید به آینده را در کشور پرورش می‌دهد.

برای رسیدن به امید و نگاه خوش‌بینانه مقام معظم رهبری، ابزارهایی را معرفی می‌کنند که عبارتند از:

۵-۱- علم و پژوهش: دانش، آشکارترین وسیله‌ی عزّت و قدرت

یک کشور است. دانایی با توانایی ظهور و بروز پیدا می‌کند. برتری استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهانی، رستخیز علمی در کشور با یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان، دستاوردهای دانش و فناوری با ارتقاء به رتبه‌ی شانزدهم در میان بیش از دویست کشور جهان، رتبه‌های برتر در برخی از رشته‌های حسّاس و نوپدید، امیدبخش و سرمایه حرکت به سمت قله‌های دانش جهان آینده است.

۵-۲- معنویت و اخلاق: توجه به ارزش‌های معنوی و اخلاقی

همچون اخلاص، ایثار، توکل، ایمان، خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس، وجدان

اخلاقی، جهاد و تلاش و... جهت‌دهنده‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی برای تأمین نیازهای اصلی آحاد جامعه است. لازمه ترویج این فرهنگ، وجود منش و رفتار اخلاقی و معنوی در مسئولان، فراهم نمودن زمینه ترویج آن در جامعه، میدان دادن و کمک به نهادهای اجتماعی در این حوزه و مبارزه با کانونهای ضد معنویت و اخلاق با شیوه‌های معقول و توجه به بازارهای رسانه‌ای خطرناک دشمنان خاصه برای دلهای پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان و طراحی برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلند مدت جامع است.

۵-۳- توجه به اقتصاد: استفاده از اقتصاد قوی، نقطه‌ی قوت و عامل مهم سلطه‌ناپذیری و نفوذناپذیری کشور است و بالعکس اقتصاد ضعیف، نقطه‌ی ضعف و زمینه‌ساز نفوذ و سلطه و دخالت دشمنان است. تأکید بر تقویت اقتصاد مستقل کشور، مبتنی بر تولید انبوه و با کیفیت، توزیع عدالت‌محور، مصرف به‌اندازه و بدون اسراف و مناسبات مدیریتی خردمندانه، تأثیر شگرفی بر زندگی آحاد جامعه دارد که با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی امکان‌پذیر است.

۵-۴- عدالت و مبارزه با فساد: این دو لازم و ملزوم یکدیگرند. وسوسه‌ی مال و مقام و ریاست، خاصه در بین مدیران و مسئولان، نداشتن زهد انقلابی و ساده‌زیستی، عدم لحاظ مشروعیت در همه‌ی مقامات و شرایط، دوری نمودن از شیطان حرص و لقمه‌ی حرام با قاطعیت و حساسیت تمام در تشکیل نطفه‌ی فساد و رشد مبارزه کنند که لازمه آن ایمان، حرکت جهادی، دستانی پاک و دل‌هایی نورانی است. عدالت در صدر هدف‌های اولیه‌ی همه‌ی بعثت‌های الهی است و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه است. این، کلمه‌ای مقدس در همه‌ی زمان‌ها و سرزمین‌هاست و به‌صورت کامل، جز در حکومت حضرت ولی‌عصر (ارواح‌نافذاه) میسر نخواهد شد.

۵-۵- استقلال و آزادی: استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است و آزادی اجتماعی، به‌معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه‌ی افراد جامعه است. ایندو از جمله‌ی ارزش‌های

اسلامی و عطیه‌ی الهی به انسان هستند. حکومت‌ها موظف به تأمین این دو ارزشند. در نگاه مقام معظم رهبری، «استقلال»، نباید به معنی زندانی کردن سیاست و اقتصاد کشور در میان مرزهای خود و «آزادی»، نباید در تقابل با اخلاق و قانون و ارزش‌های الهی و حقوق عمومی تعریف شود.

۶- عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن

عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن، هر سه، شاخه‌هایی از اصل «عزت، حکمت و مصلحت» در روابط بین‌المللی هستند که مقدمه ظهور است. عزت جمهوری اسلامی، جز با شجاعت و حکمت مدیران جهادی بدست نیامده و نمی‌آید. مرزبندی با دشمنان، حفاظت از ارزش‌های انقلابی و ملی، پرهیز از عقب‌نشینی، نترسیدن از تهدیدهای پوچ، عامل عزت است. با نگاهی حکیمانه و مصلحت‌جویانه از موضعی انقلابی، مشکلات، قابل حل بوده و خواهد بود.

۷- سبک زندگی

تلاش غرب، در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی، اقتصادی، دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است. مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که باز چشم امید در آن در کلام مقام معظم رهبری به جوانان دوخته شده است.

نتیجه‌گیری

بیانیه گام دوم انقلاب در دو محور ایجابی و سلبی بیان شده است. نشان دادن راه و افق برای آینده از مهم‌ترین ویژگی‌های ولی‌فقیه است. رهبری از یک‌سو، مسیرهای انحرافی را مشخص می‌کند، تذکر می‌دهد و سوگیری اصلی را نشان می‌دهد. از سوی دیگر، با رهنمودهایی استراتژیک و راهبردی مسیر راه و صراط مستقیم را نشان می‌دهد. در این بیانیه، نکات ارزنده‌ی بسیاری مطرح است اما در حد فهم محقق، مقام معظم رهبری، مواردی همچون تکریم و تعظیم مردم، حفظ انقلاب، توصیف انقلاب اسلامی به‌عنوان یک نهضت بزرگ دینی، گسترش شعارهای اصلی انقلاب «استقلال،

مستکبران جهان، باور عمیق به انقلاب و انقلابی‌گری و کارنامه درخشان در گذر از سال‌ها از انقلاب اسلامی (داخلی و خارجی) دانستند و برای گام دوم، امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده در عرصه‌های علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و مرزبندی با دشمن و روابط خارجی و سبک زندگی صحیح اسلامی را متذکر شدند که با نگاهی عمیق می‌توان دریافت در همه این نکات سرچشمه وحی و استفاده از قرآن و روایات و نگاه مدقانه موج می‌زند. این نگاه مقام معظم رهبری در حوزه سلامت در بخش‌های مختلف قابلیت سیاست‌گذاری، تصمیم‌سازی و اجرا را دارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

EXTENDED ABSTRACT

The article at hand tackles a vital concern in contemporary thought: the failure of modern scientific and technological advancement to address the multifaceted nature of human well-being. Despite significant progress across empirical, human, and applied sciences, these advancements have fallen short of ensuring comprehensive human health. The article argues that a holistic lifestyle model rooted in a divine epistemology, especially the Qur'an, is needed to bridge this gap. This foundational premise draws upon the Qur'anic teachings and the Prophetic and Alawite traditions as reliable, trans-temporal, and trans-spatial references for developing a civilization-oriented health framework. The study employs a descriptive-analytical methodology through interdisciplinary exploration of Qur'anic principles and health sciences, emphasizing the Qur'an's role in establishing scientific authority. It posits that the comprehensive nature of divine revelation, validated through spiritual and empirical reason, allows for a system capable of

آزادی، عدالت و معنویت» و در گام دوم، «اخلاق، عزت، عقلانیت و برادری»، انقلابی ماندن، ایجاد تمدن نوین اسلامی، تأکید بر بدیع، نوآورانه و اصیل بودن انقلاب اسلامی، بازتاب انقلاب اسلامی در نظام جهانی، اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» و تأکید بر دستاوردهای انقلاب اسلامی را مطرح می‌نماید. دستاوردهای انقلاب اسلامی را ضمانت ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها و معجزه پیروزی در جنگ هشت‌ساله، پیشرفت شگرف در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی، به اوج رسانیدن مشارکت مردمی در انتخابات و مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی، ارتقای شگفت‌آور پیش‌سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل بین‌المللی، سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور، افزایش دادن چشمگیر عیار معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه، برجسته‌تر شدن روزه‌روز نماد پرابهت و باشکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر

overseeing both material and metaphysical well-being. Key policy frameworks such as the General Health Policies and the “Second Phase of the Revolution” Statement offer institutional grounding for this claim (Vashian, 2020b, 2020c, 2020d). The result is the conceptualization of the Qur'an as not just a spiritual guide but also a source of civilizational leadership in addressing globalized health concerns.

In operationalizing the concept of “spiritual health,” the article identifies essential variables such as faith, resilience, moral conviction, and divine purpose. It acknowledges that modern secular paradigms, while helpful, often neglect deeper existential and transcendent dimensions of health. The Qur'an and its interpretive traditions present a model wherein health extends beyond the physical to encompass the psychological, social, and spiritual dimensions. The religious and theological underpinnings suggest that divine commandments provide a blueprint for health that encompasses preventative, rehabilitative, and existential concerns. The text compares divine

instruction to a pharmaceutical brochure—if man-made medication requires consumption guidelines, how much more necessary is divine instruction for the complexity of human life? This analogy underlines the logic behind God’s revelations regarding health and moral living. The spiritual dimension, therefore, contributes directly to societal stability, personal purpose, and resilience in the face of trauma and crises (Catherin & Lesion, 2007; Neshat, 2011; Vashian, 2020a; William, 1993). Belief in a transcendent power and practicing religious rituals provide psychological safety, communal belonging, and a framework to cope with existential dilemmas, thereby promoting mental, physical, and social wellness.

The article then explores the historical and epistemic roots of Islamic medical and health-related thought, underlining the Qur’an and traditions of the Imams as primary sources. It reviews the works of historical Islamic physicians and philosophers such as Rezaei Isfahani and the structure of health paradigms rooted in their contributions (Rezaei Isfahani, 2013, 2016). Several foundational texts are mentioned, including "Man La Yahduruhu al-Faqih" and "Al-Mu'jam al-Saghir", which contextualize health within an Islamic worldview. Moreover, modern interpretations and compilations of Islamic health thought are discussed extensively: these include "The Comprehensive Health System from the Perspective of the Qur’an and Hadith", "Fundamental Concepts of Spiritual Health", and "Islamic Principles Governing Health and Hygiene" (Vashian, 2014, 2016a, 2019a; Vashian & Esfahani, 2016). These works aim to revitalize Islamic knowledge as a living, practical framework, making it a relevant source for scientific authority in global health discourses. The article emphasizes the importance of integrating spiritual values into contemporary healthcare systems and articulates a Qur’an-based model that can respond to challenges across various domains, including policy-making, clinical practice, and public health promotion.

The integration of Islamic teachings into state-level health strategies is examined through a review of Iran’s General Health Policies. These policies emphasize value-driven healthcare provision, rooted in Islamic ethics, preventive care, mental health, and equitable access. Key initiatives include increasing the quality of care, integrating spiritual and psychological health, and promoting Iranian traditional medicine (Majlisi, 1983; Vashian, 2016a, 2018). The Qur’an’s guidance is cited across these initiatives, supporting ethical clinical conduct, social justice in access to services, and the integration of community-based care. Scriptural references—such as verses in Surah Baqarah, Surah Noor, and Surah Rahman—are used to demonstrate how divine revelations underscore the value of health and wellness. Specific policies include supporting vulnerable populations, separating governance and service delivery, and promoting food and environmental safety. Furthermore, the role of religious values in addressing social determinants of health—like family cohesion, spiritual community, and healthy lifestyles—is highlighted, reinforcing the necessity of a holistic model rooted in Islamic values that advances the well-being of individuals and societies.

The article extends its analysis to the “Second Phase of the Revolution” Statement, which lays out a vision for future civilizational progress centered on faith, self-development, and health equity. This document identifies spirituality and morality as national imperatives and underscores youth involvement in the construction of an Islamic civilization that will pave the way for the reappearance of Imam Mahdi (May God Hasten His Reappearance). The statement stresses critical themes like ethical governance, jihad-based motivation, and religious-cultural revival, placing them as foundational pillars for systemic transformation. Within this framework, the health sector becomes an essential vehicle for achieving civilizational goals. Islamic ethics are translated into governance strategies for healthcare delivery, social equity, and scientific innovation. The

Qur'anic model, thus, emerges as a governing framework guiding not only personal and communal conduct but also national and transnational policy in the realm of well-being and human development (Khamenei, 2010; Khomeini, 1989a; Vashian, 2020c). The Second Phase Statement explicitly calls for transforming Iran into a regional and global hub of ethical, scientific, and medical excellence, envisioning an Islamic model of progress that is inclusive and justice-driven.

In its closing analytical synthesis, the article conceptualizes the scientific authority of the Qur'an as a comprehensive system of knowledge production and implementation. It positions the Qur'an as an eternal source of insight that must inform contemporary models of health, policy, and civilization. This authority, as argued, is not simply metaphysical but operational—capable of translating moral wisdom into measurable outcomes in healthcare and well-being. The civilizational project requires integration between revelatory knowledge and empirical sciences, suggesting that divine guidance can provide the epistemological, ethical, and operational foundation for confronting today's global crises. By relying on Qur'anic injunctions and prophetic traditions, Islamic civilization can navigate challenges related to bioethics, epidemiology, psychosocial care, and communal resilience. The role of belief, hope, and moral accountability is emphasized as an essential dimension of healing and transformation. Ultimately, this divine system offers a unified perspective on health that spans time, place, and population—laying a solid ground for future governance under the promised leadership of Imam Mahdi.

The conclusion drawn from this interdisciplinary analysis is that the Qur'anic model of spiritual health represents a viable and necessary foundation for global health governance rooted in justice, transcendence, and holistic well-being. The article contends that such a framework not only bridges the gaps left by secular systems but also guides the world toward the moral and spiritual readiness

required for the reappearance of Imam Mahdi. Far beyond religious instruction, this model is a roadmap for constructing an ethical civilization—one that places human dignity, spiritual fulfillment, and divine proximity at the center of health, science, and society. This vision, grounded in the intersection of sacred text and contemporary need, holds profound potential for the future of humanity.

References

- Catherin, & Lesion. (2007). Accountability for mental Health counseling in schools Retaining the meaning of the words religiousness and spirituality: A commentary on the WHOQOL SRPB group's *Social Science and Medicine*, 63, 843-845.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.03.001>
- Dehkhoda, A. A. (1962). *Dehkhoda Persian Dictionary* (Vol. 2). General Directorate of Writing and the Ministry of Culture.
- Farahidi, K.-b.-A. (1982). *Al-Ayn*. Wizarat al-Thaqafa wa al-I'lam - Dar al-Rashid.
- Gold, A. U. K. (2005). *Dictionary of Social Sciences* (Vol. 2). Nashr Maziyyar.
- Khamenei, S. A. (2010). *A 250-Year-Old Human* (Vol. 1). Sahba.
- Khomeini, S. R. (1989a). *Sahifeh-ye Noor*. Mu'assese-ye Tanzim va Nashr-e Asar-e Hazrat Imam Khomeini (RA).
- Khomeini, S. R. (1989b). *Tahrir al-Wasilah*. Mu'assese-ye Tanzim va Nashr-e Asar-e Hazrat Imam Khomeini (RA).
- Majlisi, M.-b.-B. (1983). *Bihar al-Anwar*. Jami'at Akhbar al-Durar A'immat al-Athar.
- Moein, M. (2008). *Moein Persian Dictionary* (Vol. 26). Amir Kabir.
- Mostafavi, H. (1986). *Al-Tahqiq fi Kalimat al-Quran al-Karim* (Vol. 2). Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Neshat, N. (2011). *In Search of Meaning: A Semantic Approach*. Ketabdar.
- Raghib Isfahani, A.-Q. H.-b.-M. (2006). *Al-Mufradat fi Gharib al-Quran*. Zerafat.
- Rezaei Isfahani, M. A. (2013). *Logic of Interpretation 5, Quran and Natural Sciences*. Markaz-e Beynolmelali Tarjomeh va Nashr al-Mostafa (PBUH).
- Rezaei Isfahani, M. A. (2016). *Sahifeh-ye Sehhat*. Be Nashr, Publications of Astan Quds Razavi.
- Turaihi, F. a.-D.-b.-M. (2011). *Majma' al-Bahrain* (Vol. 2). Bonyad Be'sat.
- Vashian, A. A. (2014). Health in the Quran. *Quran and Science Journal, Jame'at al-Mostafa (PBUH) al-Alamiyyah*, 14, 63-84.

- Vashian, A. A. (2016a). *A Comprehensive System of Mental-Psychological Health from the Perspective of the Quran and Hadith*. Jame'at al-Mostafa (PBUH) al-AlamiyyahCY - Qom.
- Vashian, A. A. (2016b). *Quran and Health (for General Audiences)*. Jame'at al-Mostafa (PBUH) al-Maftouha.
- Vashian, A. A. (2017). *Quran and Health (for Specific Audiences)*. Jame'at al-Mostafa (PBUH) al-MaftouhaCY - Qom.
- Vashian, A. A. (2018). The Role of Shia in the Advancement of Medical Sciences. International Congress on the Role of Shia in the Emergence and Advancement of Sciences, Qom.
- Vashian, A. A. (2019a). *Health and Well-being in Islam*. Sepehr-e Hekmat.
- Vashian, A. A. (2019b). *Research Methods and Interdisciplinary Studies of the Quran and Sciences* (Vol. 1). Sepehr-e Hekmat and Qom University of Medical Sciences.
- Vashian, A. A. (2019c). *Spiritual Health from the Perspective of the Quran*. Sepehr-e Hekmat.
- Vashian, A. A. (2020a). *Islamic Principles Governing Health and Treatment*. Pajouheshgah Imam Sadiq (AS).
- Vashian, A. A. (2020b). *Medicinal Plants*. Sepehr-e Hekmat.
- Vashian, A. A. (2020c). *Principles of Treatment of Mental and Psychological Diseases*. Sepehr-e Hekmat.
- Vashian, A. A. (2020d). *Skills for Mental Health*. Pajouheshgah Farhang va Andisheh.
- Vashian, A. A., & Esfahani, M. M. (2016). Fundamental Concepts of the Comprehensive System of Mental-Psychological Health in the Quran. *Quran and Science Bi-Annual Journal*, 18, 9-19.
- William, J. (1993). *Religion and Psychology* (Vol. 1). Sazman Entesharat va Amoozesh Enghelab-e Eslami.